

Васіль ТКАЧОЎ

АПАВЯДАННІ

ПАД ГОРАДАМ ГОРКІМ

На гэты раз Новы год Хведар Канопліч вырашыў сустракаць не ва ўтульнай гарадской кватэры, як гэта было на працягу апошніх год яго жыцця, а ў той хаце, дзе нарадзіўся. Пачаў збірацца ў няблізкую дарогу зранку. У рэчавы мяшок паклаў транзістарны радыёпрыёмнік, ладны скрыль сала, кальцо вэнджанай каўбасы, бохан хлеба, бляшанку шпротаў, пяцілітровую бутэльку вады, паўлітэрку гарэлкі... Усё, здаецца? А, можа, гарэлкі мала будзе? Раптам і яшчэ хто сустрэнецца яму ў роднай вёсцы, якая, ведаў, даўно памерла: апошняга жыхара Вераснёўкі правялі на могількі на пачатку гэтага веку. Хоць хаты стаяць. Амаль у кожнай — заглянь у акенца — убачыш запраўленыя ложка з пухватымі падушкамі, засцеленыя абрусамі сталы, у чалесніку стаіць чапяла, на ўслоне будзе ядро, да якога прыляпіўся карэц. Заходзь, жыві. Цяпер, мусіць, яны, хаты, замецены снегам, як замецены, пэўна ж, і ўсе падыходы да вёскі.

Канопліч падняў рэчавы мяшок: лёгкі, плечы не адцягне, таму вырашыў усё ж узяць яшчэ і пляшку віна — на ўсялякі выпадак. Для яго дык і адной чаркі хопіць, аднак недзе ў душы жыла надзея, што свята ён будзе сустракаць не адзін, а да ягонага навагодняга цяпельца прыгорнецца яшчэ якая-небудзь душа...

— Усё ж едзеш? — падняла крыху сумныя вочы на мужа жонка Марыя, рыхтуючы на кухні святочную вячэру, і ад цыбулі, якую на той час скрыліла, ў яе былі вільготныя вочы.

— Еду, — адказаў коротка, але цвёрда.

— Ну, глядзі сам. Гаспадар — пан. Толькі не замерзні там. А я тады, відаць, да дзяцей пайду? А мо і адна сустрэну Новы год? Будзе відаць. Першы раз, між іншым, за трыццаць пяць гадоў мы навагодняе свята будзем сустракаць паасобку. Ці не кепская гэта прыкмета?

Ткачоў Васіль Юр'евіч нарадзіўся 1 студзеня 1948 года ў вёсцы Гута Рагачоўскага раёна. Скончыў факультэт журналістыкі Львоўскага вышэйшага ваенна-палітычнага вучылішча (1973), працаваў журналістам, доўгі час з'яўляўся старшынёй Гомельскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў.

Аўтар кніг прозы для дзяцей і дарослых «Хітры Данік» (1975), «Партрэт салдата» (1984), «Дзень у горадзе» (1985), «Мой рай зямны» (1997), «Непаразуменні» (1997), «Пахвалі пражыты дзень» (1988), «Тратнік» (2002), «Нехта ходзіць за акном» (2002), «Незвычайны дыктант» (2004), «Снукер» (2009) і многіх іншых. Вядомы і як драматург. Па яго п'есах у тэатрах, на радыё і тэлебачанні створаны шэраг спектакляў.

— Усё будзе добра. Не хвалюйся. А на другі дзень я вярнуся, і мы пасядзім за нашым святочным сталом. І дзяцей запросім. Даруй, Марыя, што так атрымалася. Хата — верыш? — паклікала. Хата. Ёй, відаць, сумна там адной... У яе, магчыма, таксама нешта баліць, як іншы раз у чалавека... Пакінулі яе ўсе мы, забыліся... Некалі патрэбна была яна нам, вельмі патрэбна... Нам, усім... Мне, Рыгору, Воўку, Сашку... Але ж тое — некалі... Не крыўдуй на мяне, Марыя. Хата таксама жанчына, і яна папрасіла маёй увагі... Нават, падалося, чуў яе голас... А акно... вялікае, тое, што на двор выходзіць, увесь час глядзіць на мяне... Быццам мама... Быццам дзед Якаў... Быццам баба Пелагея... Еду, еду, Марыя: адчуваю, нашай хаце няўтульна адной пад халодным зімовым небам... Яе нешта непакоіць... Я павінен быць сёння з ёй...

Маруся зразумела свайго Канопліча, не задавала больш аніякіх пытанняў, толькі пацікавілася, ці не забыўся ён пра запалкі. Чалавек не курыць, то мог і не ўзяць. Без запалак ноччу ў старэнькай бацькавай хаце няма чаго рабіць. Аказалася, хвалялася жанчына дарэмна: і пачак з запалак, і тры свечкі той акуратна загарнуў у ручнік і паклаў у самую вялікую кішэнь рэчавага мяшка. «Бачыш?» Яна моўчкі кіўнула: бачу. У тым ручніку былі і фотакарткі родных людзей. Каб Марыя не задавала лішніх пытанняў, пра іх Канопліч змоўчаў.

У аўтобусе, колькі і ехаў, думалася яму пра ўсё патроху, але больш пра хату, да якой спяшаўся, нібы да чалавека, што трапіў у бяду і чакае паратунку.

На шашы ў Ільчы здарожыся, паглядзеў у бок лесу, адразу ж знайшоў у ім прарэзу: у тым расчароў, да якога адразу прыкіпеў яго зрок, была дарога. Як і спадзяваўся, на ёй не мелася слядоў чалавека, і Канопліч, не губляючы часу, пачаў тарыць сцежку да родных мясцін. Тут было недалёка: ад шашы ўсяго два кіламетры, аднак за ноч наваліла шмат снегу, што стрымлівала хаду, аднак гэта былі дробязі, як лічыў сам Канопліч, і ён праставаў і праставаў наперад, не звяртаючы больш ні на што ўвагі.

Пакуль ішоў па лесе, было зацішна, а як толькі апынуўся на пагорку, з якога ягоная Вераснёўка бы на далоні, давялося ўхіляцца ад стрэчнага ветру. І хоць вецер пёк твар, асабліва нос і вушы, ён радаваўся ўсяму гэтаму, нібы малое дзіця.

Ён ішоў да сваёй хаты!

Цікава, ці ёсць дзе там старэнькі пагэфон, ці захаваўся ён? Каноплічу, як толькі ўспомніў пра яго, адразу ж нагадалася пераднавагодняя зіма пяцьдзесят васьмага года мінулага стагоддзя. Быў ён тады хлапчуком, жыў у суседняй вёсцы з бацькамі, а на канікулы прыкаціў на лыжах да дзеда Якава і бабы Пелагеі, тья заўсёды былі рады ўнуку. Якраз вярнуўся са службы ў арміі дзядзька Мішка, ён быў дэсантнікам, там пакахаў дзяўчыну, за якой і збіралася экспедыцыя ў Віцебск: Новы год яны павінны былі сустрэць мужам і жонкай. У тую экспедыцыю ўваходзіў дзядзька Коля, ён шафёр, і лепшы сябра дзядзькі Мішкі — таксама Мішка, але, вядома ж, з іншым прозвішчам, — Валюшаў. Потаікам прабрацца ў экспедыцыю загарэўся і ён, Хведзька. Ён даваў яму спакою далёкі і загадкавы на той час Віцебск, ды і на машыне ён далёка так ніколі не ездзіў. А так захацелася! І да чаго ж дадумаўся! Закапаўся ў сене, што было ў кузаве і на якім павінен быў ехаць Валюшаў, таксама закапаўшыся ў яго, каб не замерзнуць. Гэта ж добра, той адразу заўважыў, што сена тое нешта варушыцца... На тым паездка малога Канопліча і скончылася. У вёску ён вяртаўся тады якраз вось па гэтай дарозе, але ўвечар, наўкола было цёмна, хоць выкалі вока, аднак вяртацца экспедыцыя па нявесту назад не стала: вяртацца — кепская прыкмета, а наперадзе далёкая дарога, а што ж да Хведзькі, то ён, блазнюк, ведае ўсе тут сцежкі, не заблудзіцца, а калі лыткі

патрымцяць крыху ад страху, то будзе ведаць на будучае, як дазваляць сабе такія вось штукарствы.

Тады і сапраўды нацярапеўся ён страху. Кожны куст здаваўся ваўком. Але ж калі вярнулася экспедыцыя, то Хведзька быў у цэнтры ўвагі. Сабраліся паглядзець на Мішкаву нявесту сваякі і суседзі, і, каб нешта гаварыць, а не маўчаць, яны, асабліва калі вышлі па чарцы дзедавай хлебнай, раз-пораз скіроўвалі галовы да малога і выказваліся: дык ты што, Хведзька, і насамрэч у Віцебск сабраўся? А калі б замерз? Га? Вось і было б свята: не ведалі б, ці радавацца нам, што вась маладзіца паявілася ў хаце, ці плакаць, калі б што адмарозіў? Ну, дый і добра, што так атрымалася.

Пасаг у нявесты быў невялікі, людзі тады жылі сціпла, а вось патэфон меўся. І Хведзьку дазволіла быць галоўным над ім сама віцебская нявеста цётка Зіна. Спярша паказала, што і як рабіць, сама ж зноў села за стол, а малы ставіў пласцінкі. Тады па хаце плыла такая прыгожая — ажно дзед Якаў вусы падкручваў, хітаючы галавой у знак адабрэння музыкі — песня: «Под городом Горьким, где ясные зорьки, в рабочем поселке подруга живет...» Хведзька слухаў песню, быў зачараваны ёю і стараўся ўявіць той горад Горкі і тую дзяўчыну, што жыве ў рабочым пасёлку. Тая яму і ўяўлялася — яна была як дзве кроплі вады падобная на тую нявесту, якую прывёз дзядзька Мішка разам з патэфонам.

— Паўтары, унук, пра горад Горкі, — прасіў дзед Якаў.

— Зараз, знайду толькі пласцінку і памяню іголку, а то трашчыць дужа.

— Мянэй, мянэй, унук. Хорошая песня, ліха яе матары! Недарэмна ў той Віцебск з'ездзілі хлопці!..

Патэфон — дзіўна ж сёння! — адкрыў тады Хведзьку нейкі зусім іншы свет, пра які ён і не думаў раней. Бачце, ёсць недзе далёка горад Горкі, ёсць рабочы пасёлак, ёсць на зямлі людзі, якія кахаюць адзін аднаго... Гэта пазней будзе радыё ў кожнай хаце, з'явіцца тэлевізары. Дзядзька Мішка з цёткай Зінай пабудуюць сваю хату, а Каноплічы вернуцца назад з суседняй вёскі ў гэтую, і будучь жыць вялікай сям'ёй. Хведзьку і ягоным братам было такое перасяленне надта ж зручным: не трэба бегчы за чатыры кіламетры, каб паслухаць пласцінку. А пласцінак станавілася ўсё больш і больш — хто быў у горадзе, той нешта і прывозіў. Пры любым зручным выпадку разжываліся і на іголкі.

Прайшлі гады, жыццё працягла як адзін дзень, і вось цяпер, ідучы па цаліку ў вёску, Канопліч ніяк не можа зразумець, чаму ўсё так хутка атрымалася ў ім, у гэтым жыцці? Толькі ж, здаецца, нядаўна ўпершыню пачуў ён пра той горад Горкі, накурана і весела было тады ў хаце, а сёння ён, лысы і грузны, зусім іншы чалавек, які б ні за якія грошы на циперашні розум не паехаў узімку ў халодным кузаве нават у суседнюю вёску, а не тое што ў Віцебск за сотні кіламетраў, будзе адзін сустрэкаць Новы год. Хіба ж тады, у тым далёкім цяпер ужо пяцьдзсят васьмым годзе, мог ён пра такое падумаць? Аг, ды што там ужо сёння гаманіць: мінулае не вернеш!..

Вунь, вунь яна, хата.

— Прывітанне, родная! — Канопліч зняў шапку, схіліў галаву. — Я прыйшоў. Даруй, што позна. Званіў братам, тыя не могуць. У іх жонкі такія, што не разумеюць. Хаця самі вясковыя. А мая, Марыя, ты ж яе помніш, прыгожая такая, з ямачкамі на шчоках, мяне зразумела, хаця сама гарадская. Вось так, родная. Сёння я буду з табой. Да раніцы. Дазволь зайсці?

Ключ быў у схованцы, пра якую ведалі ўсе Каноплічы. На радаўніцу яны бываюць ледзь не штогод у Вераснёўцы, аднак не заўсёды нават заходзілі і на падворак — усё было некалі: то нехта паабяцаў падвезці да горада ды надта

спяшаўся, то яшчэ якая прычына. Таму да ключа амаль што не дакраналася рука. Замок на дзвіа адчыніўся адразу, аднак дзверы напамнілі пра сябе — праспявалі сваю рыпучую мелодыю. У сенцах было так, як і пры жыцці. На цвіку вісела яшчэ амаль што новае рэштата. Цырату, якой быў пакрыты стол, у многіх месцах прагрызлі мышы. Пад столлю боўталіся пучкі лекавых зёлак. Ступа. Божа, ступа! Таўкач быў прыхінуты да сцяны. Што ж, пара праходзіць у пярэдняю хату. Печ. Засланка. Чалеснік. Вядро. Посуд. У зале ўсё было так, як і тады, калі жылі тут людзі. Нашчадкі амаль нічога не забралі — усё збіраліся яны жыць тут у час адпачынкаў, прывозіць дзетак улетку, каб тыя пабегалі па траўцы, аднак мары засталіся толькі марамі.

На падлозе Канопліч раптам заўважыў дробныя кавалачкі фольгі, якраз у куце, і тады ён падняў вочы на тое месца, дзе ў іх спакон веку вісела ікона. Ікона была на месцы, аднак.... аднак яна мала чым нагадвала яе, ікону: амаль усё, што маглі, пагачылі мышы.

Канопліч сеў на табурэт, папярэдне змахнушы з яго пыл. Ён зноў падняў вочы на ікону... А да хаты сказаў:

— Цяпер я разумею, чаму ты паклікала мяне. Разумею, хата. Абраз я возьму з сабой, у горад. Аддам на рэстаўрацыю. А тады адразу прывязу. Аклад новы зробім — такі, каб ніхто больш не знайшоў у ім і шчылінкі... каб ніхто больш не залез да Боскай Мацеры. Малайчына, малайчына ты, хата, што патурбавала мяне. А я адразу адчуў, што нешта тут не так, што нешта здарылася. Ну, што ж, будзем рыхтаваць святочную вячэру? Будзем!

Ён памыў стол, заслаў яго ручніком. У гранёную шклянку паставіў свечку. Выклаў усё, што было ў рэчавым мяшэчку, паставіў пітво. Потым Канопліч акуратнёнька прыхінуў да сцяны фотакарткі самых дарагіх яму людзей — мамы, бацькі, дзедка Якава, бабы Пелагеі, дзядзькі Мішкі, цёткі Зіны... Калі трымаў у руках картку з выявай апошняй, адразу успомніў пра патэфон, доўга шукаў яго — зазірнуў, здаецца, куды толькі можна было. Заставалася апошняя надзея — на гарышча, аднак ён не асмельваўся туды лезці: высока, а лесвіца надта старэнькая. Аднак потым махнуў рукой — адважыўся, палез. Знайшоў! Патэфон быў таксама пагрызены, цяпер ён не меў, як раней, вішнёвага колеру, а нагадваў стары пашарпаны чамадан, падобны на той, з якім вярнуўся бацька з вайны. Калі Канопліч падняў вэчка, на дыску ён ўбачыў знаёмую пласцінку. Так, так: гэта была ўсё тая ж пласцінка, з якой малы тады яшчэ Канопліч даведаўся, што пад горадам Горкім у рабочым пасёлку сяброўка жыве...

Неўзабаве патэфон стаяў на сталe, і Канопліч накруціў спружыну. Патэфон працаваў! Хоць цяжка было разабраць словы, аднак падалося, што песню ўважліва слухаюць самыя блізкія яму людзі, якія глядзелі на яго з фотакартак. Калі толькі скончылася песня, Канопліч быццам наяве пачуў голас дзедка Якава:

— Паўтары, унук, пра горад Горкі...

Звечарэла. Канопліч яшчэ пры святле запаліў грубку, цяпер вось язычкі полымя ад якой жвава скакалі па сценах. Гарэла свечка. Неўзабаве ў хаце стала цёпла, утульна, як і некалі раней. Хата павесялела і пахарапэла, таксама набыла святочны настрой і выгляд. Размаўляючы з ёй, госць напоўніў шэсць чарак, кожную паставіў перад фотакарткай.

Да канца гэтага года заставалася яшчэ некалькі хвілін, і Хведар Канопліч, натомлены за дзень прыемнымі клопатамі, выйшаў на двор. Было сцюдзёна, на небе паўсюдна гарэлі зоркі. Мноства зорак. Безліч. І раптам ён жажнуўся: у хатах, што былі паблізу, мігцелі агеньчыкі. Прыслухаўся: галасоў не чуваць. А толькі агеньчыкі. Толькі яны...

Ён вярнуўся ў хату, расчулены і ўсхваляваны, сеў за стол. Неўзабаве зайграў гімн, Канопліч падняў напоўненую чарку, хацеў сказаць навагодні тост, аднак разгубіўся і доўга не мог сабрацца з думкамі: перад ягонымі вачыма ўсё яшчэ калываліся трапяткія агеньчыкі ў вокнах суседніх хат...

КРУГЛЫ СТОЛ

Сонца па поясулезла ў куцаерэдкалессе, якое апошнім часам вытыркнулася на Лявонавым яры неак знянацку, нечакана-негадана, — нібы чубчык у хлапчука-гарэзы на голай галаве.

Сонца было чырвонае — як усёадно намаляванае.

Сцяпан Шульга глядзёў на яркі і прыгожы сонечны паўкруг, і душа ў яго радавалася: заўтра абяцала яму таксама пагодлівы дзяснёк, і ён меў намер дарабіць нарэшце круглы стол. А дарабіць трэба абавязкова — з горада прыедзе старэйшы сын Лявонцій, а з суседняй вёскі дачка Клаўка, патэлефанаваў ім надоечы, і Шульга меў намер пагаварыць з дзецьмі за круглым, так бы мовіць, сталом. Па ўсіх мерках сямейнага пратаколу. Сядайце, мае родныя, будзе размова. Начыстату. У кут, Клаўка, не схаваешся. Стол — круглы. Глядзец у вочы.

— Якраз ім тут, за маім сталом, усім месца хопіць, — паказваў рукой на сваё тварэнне Шульга. — Вось тут пасаджу Клаўку, каб бліжэй была да мяне, распусніца. Ну, а Лявонцій, дзе сам пажадае, там няхай і сядзе: ён мае права выбару, бо пугны. А дачцэ ў вочы гляню, пранцы б на яе!.. Здавалася б, з аднаго кубла дзеці, а якія розныя...

Жонка Паліна моўчкі слухала свайго дзёда і недзе ў глыбіні душы хоць і пагаджалася з ім, аднак аніяк не магла зразумець, навошта ён, стары, зрабіў гэты круглы стол, можна ж было і ў хаце сесці і пагаманіць з дзецьмі, а ён, бачце вы яго, столькі часу ўбіў, каб пагаварыць з тым сталом — пагаварыць сур'ёзна, хопіць адны хіханькі ды хаханькі. Але яна ведала свайго Шульгу добра: надумае што рабіць — не пярэч, ад свайго не адступіцца. Таму толькі слухала яго і маўчала.

— Будзе судны дзень, нарэшце! — не мог угаманіцца Шульга і ўпрыгожваў свой стол цыратай, новенькай і квятастай, якую спецыяльна прывёз з Быхава.

Дзяцей сваіх Сцяпан выклікаў на суботу — якраз у гэты дзень, разлічваў ён, у іх менш клопату, то выберуцца, нікуды не падзенуцца, а каб падстрахавацца, каб не было аніякіх адгаворак ад тых, прыдумаў — прабач, Паліна! — прычыну: хварэе матка, і вельмі прасіла прыехаць. А то, магчыма, не паспееце. Тады будзеце дакараць сябе ўсё астатняе жыццё. Думайце!

Сцяпан і Паліна пачалі чакаць дзяцей. Няпростая гэта справа — чакаць. Быццам і ведаеш, калі тая субота, да яе далёкавата яшчэ, а не-не ды і паглядаеш у бок дарогі, што вядзе з шашы ў вёску: ці не ідзе хто са сваіх? Ці не едзе? А раптам?.. Можа, хто і раней надумаўся з іх выбрацца, не абавязкова ж трымацца прызначанага дня.

Пакуль не, не відаць.

У Сцяпана і Паліны нарадзілася трое дзяцей. Першы — Лявонцій, Мішка быў сярэдні, потым — Клаўка, паскрэбак. Мішка паехаў у свой час на заробкі ў Караганду, там пабраўся шлюбам з дзяўчынай-сібірачкай, але сямейнага жыцця не атрымалася: кажуць, быццам нахабна, адкрыта здраджвала сыну нявестка, ён не вытрымаў усяго гэтага і наклаў на сябе рукі. Ну, і чаго ты дабіўся, Мішка? Аб гэтым іншы раз задумваўся і сам Сцяпан, і тады ён адчу-

ваў недаравальную віну за тое, што страціў сына. Ведаў жа, ведаў, што і як у Карагандзе, — з ім там быў і сын суседа, таму шыла ў мяху не схаваш, — аднак не рашыўся паехаць у няблізкі свет, не асмеліўся, хаця і трэба было б. Трэба. Глядзіш, і прывёз бы ён Мішку дадому, і жыў бы той... Трактарыстам ён і там, на шахце, працаваў... Сеў бы і тут на трактар... «Прашляпіў, адным словам, сына, — папракаў сябе іншы раз Сцяпан Шульга. — Не ўпусціць бы цяпер хоць Клаўку...»

Шульга сядзеў за круглым сталом, паставіў свае вострыя локці на квятастую цырату і ўяўляў... Уяўляў, быццам яны, дзеці, усе ў зборы, на сваіх месцах. Тут — Лявонцій, тут — Клаўка... Там быў бы Мішка, але яго няма і не будзе, стары ўжо ў гэта пачаў верыць. Ён нават падымаў на кожнага з іх свой цяжкі, свінцовы погляд, трымаў паўзу, а тады казаў Клаўдзіі:

— Пачнём з цябе, прыгажуня. Давай, растлумач вось нам усім тут, як дакацілася да такога, што пра цябе ўся наша вёска кепска гамоніць, не кажучы ўжо пра твае Сідаравічы, дзе ты сёння не жывеш, а прысцябаешся. Пэўна, стала чалавекам апошняга сорту. Давай, давай, Клаўка! Судны дзень! Кажы!.. Бачыш, я і брата твайго, Лявонція, выклікаў? Для становага прыкладу. Можа, ён хоць на цябе паўдзейнічае, а?

І Клаўка быццам спярша чырванее, а потым робіць выгляд, што нічога не разумее: я, маўляў, без дай прычыны трапіла за гэты круглы стол, даруйце. Я — добрая. Я — не такая. Нарэшце пытае:

— Ты пра што гэта, тата? — і прыкрывае далоняй свой бяззубы рот.

— Як — пра што? А пра тое, дачка, як хавалі твайго мужа, Пятра, вось пра што я...

— Хавалі. Ну, хавалі... Памёр калі ж... І ты ж быў... сам бачыў...

Сцяпан затуляе вочы шырокімі шурпатымі далонямі:

— Лепш бы я там не быў і не бачыў, хаця мужык у цябе быў неблагі, — распачна прамовіў Сцяпан. — Я ж тады, дачка ты мая, ледзьве ад сору не згарэў. Ад каго, ад каго я пачуў тады твая словы?! Каб не чуў на свае вушы і не бачыў на свае вочы, а каб людзі перадалі, — не паверыў бы!.. Ніколі б не паверыў!.. Ты чуеш мяне, дачка?!.

— А што, што яна сказала? — глядзіць на Сцяпана Паліна, быццам не ведае: заступіцца, вядома ж, хоча за дачку, душа матчына мяккая.

А Сцяпан працягвае:

— На другі дзень, раніцай, пахмяліцца просіць твая дачка — вось што яна сказала. Лявонцій, ты не быў на пахаванні, то паслухай. Я і не ведаў, што ў мяне дачка так п'е — мацней за горкага п'яніцу-мужчыну. Баба просіць пахмяліцца! Калі было такое? Людзі, што з намі робіцца?! Муж, Пятрок, значыць, у труне, а яна шукае, чаго б выпіць. Ад гаспадыні гарэлку пахавалі, гэта ж трэба! Не дасць! Кажы, пахмяліцца, труну перакулю. Чулі? Труну! З нябожчыкам! З Пятром! Перавярну, кажы!.. І спрабуе, і прымерваецца, як бы перакуліць... Як?

Лявонцій быццам ціха спытаў:

— І што, далі?

— А куды дзенешся? Далі. Налілі.

Тут і Паліна падказвае:

— Усяго адну чарачку.

Шульга крэкнуў, паглядзеў у бок шашы, сам сабе сказаў:

— У Евангеллі сказана: дзеці павінны паважаць і баяцца сваіх бацькоў.

А ў нас?

...Мінула субота, а Клаўка так і не прыехала. Прыехаў адзін Лявонцій, у яго свой легкавік, таму ён доўга выкладваў з багажніка пакункі, нават выставіў мангал і слоік з замарынаваным мясам.

— Будзе шашлык, бацька!

Вячэралі за круглым сталом. Шашлык атрымаўся смачны, ён казытаў старому Сцяпану нос, але не сказаць, каб так ужо лез у рот: бяда ж у сям'і, тут не да смачнай і сытнай ежы.

Назаўтра паехалі да Клаўкі. Паліну не бралі — у яе хворае сэрца...

Круглы стол так і не спатрэбіўся Сцяпану — узімку Клаўка напілася і заснула каля калодзежа, у якіх-небудзь пяці кроках ад хаты. «Гэтага і трэба было чакаць», — ахарактарызаваў тады сумную навіну стары і перш, чым паехаць на паханне дачкі, узяў сякеру і пасёк стол. Калі жахаў сякерай, высока падымаючы яе над галавой, то сам сабе прыгаворваў:

— Раней трэба было гэты стол зрабіць! Раней! Тады б, мо, і Мішка жывы быў! І Клаўка жыла б, не ўпусцілі б!.. Во калі трэба было гэты стол зрабіць... Во калі... А то ўсё адкладвалі на заўтра, на паслязаўтра.. Усё некалі было... То трактар, то пасяўная... Праспалі дзяцей, адным словам... Праспалі... Паліна, ты чуеш мяне? Нас, нас біць трэба было! Дубцом! Папрутай! — Шульга высмаркаўся, адкінуў у бок сякеру. — Забірай дровы, баба... Яны будуць добра гарэць... Гэта не проста дровы, гэта асаблівыя дровы — яны з нашага круглага стала... Адна карысць цяпер ад стала — неба капціць. Усё трэба рабіць у свой час. І сталы. Няго ж, прэзідэнты — людзі разумныя: сазвоняцца і засядаюць... Адразу, калі трэба... Не чакаюць з мора надвор'я... Дзякуй, прэзідэнты! А я спазніўся... Прабач, Мішка... Прабач, Клаўка...

На месцы круглага стала цяпер нічога няма.

Недасведчаны чалавек нават не здагадаецца, што некалі ён тут наогул быў і цешыў надзею старога вяскоўца Сцяпана Шульгі...

